

ART DUO ART



**NIEUW
DAKOTA**



BERND & HILLA BECHER
PAG. 3



GILBERT & GEORGE
PAG. 4



FISCHLI/WEISS
PAG. 5



JAKE & DINOS CHAPMAN
PAG. 6



MIKTOR & MOLF
PAG. 7



KNIKOV
PAG. 8



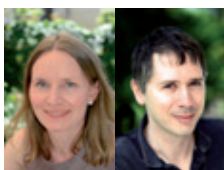
GERT & UWE TOBIAS
PAG. 9



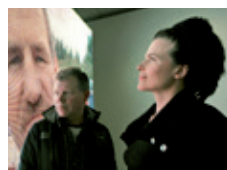
STEPANEK & MASLIN
PAG. 10



HEIKE MUTTER & ULRICH
GENTH
PAG. 11



CHRISTA SOMMERER
& LAURENT MIGNONNEAU
PAG. 12



MARTIN & INGE RIEBEEK
PAG. 13



DRIESSENS & VERSTAPPEN
PAG. 14



HERINGA/VAN KALSBEK
PAG. 15



TYPE A
PAG. 16



MARIAMARIA
PAG. 17



Kunstenaarsduo's als recent fenomeen

Samenwerking in de kunst is van alle tijden. In de middeleeuwse gilden en de schilderateliers van de renaissance hadden leerlingen niet alleen een dienende taak maar zorgden ze ook voor vernieuwingen in het werk van hun meesters. Aan het begin van de 20^e eeuw werkten Picasso en Braque in hun kubistische periode zó intensief samen dat ze hun doeken gezamenlijk signeerden. En Van Gogh – hét clichébeeld van het eenzame genie – verlangde zijn hele leven naar samenwerking met gelijkgestemde kunstenaars, waaronder Gauguin, maar was in de realisatie daarvan minder gelukkig.

Tijdelijke samenwerking is dus van alle tijden, maar duo's die zich als gelijkwaardige artistieke partners en voor langere tijd onder een gezamenlijke naam presenteren zijn een recent verschijnsel. Met Bernd & Hilla Becher als vroege uitzondering, ze werkten samen sinds 1958, manifesteerde een aantal duo's zich voor het eerst vanaf eind jaren zestig. De bekendste voorbeelden zijn performance duo's Gilbert & George en Ulay & Abramovic.

Interne en externe wisselwerking

Wat zien we als publiek van deze samenwerking terug in het eindresultaat? Werken met een partner betekent dat je je als kunstenaar per definitie moet openstellen voor de –deels onvoorspelbare – invloed van de ander op het creatieve proces. Bij performance duo's ben je als toeschouwer direct getuige van die wisselwerking, hier vertegenwoordigd door de duo's Gilbert & George, Type A en MariaMaria. Bij andere duo's zie je die wisselwerking tijdens het maakproces terug in gelaagde, surrealistische en collageachtige werken. De collage lijkt bijna uitgevonden voor deze vorm van samenwerking. De vader van het surrealisme, Max Ernst, definieerde collage als "de systematische uitbuiting van het toeval of het kunstig provocerend samenbrengen van twee of meer wezensvreemde werkelijkheden op een daartoe ogenschijnlijk niet berekende plaats". Collage is een terugkerend element in de werken van The Chapman Brothers, Miktor & Molf, Knikov, Gert & Uwe Tobias en Stepanek & Maslin.

Bij Performance en collage zijn we getuige van een dialoog binnen het duo. Andere

duo's kiezen bewust voor invloed van buitenaf, voor kunst als een open proces. Dit uit zich op twee manieren: een actieve rol voor de toeschouwer of zelfs co-creatie met het publiek, en vrijheid voor het materiaal waarmee wordt gewerkt. Voorbeelden van duo's die een sterke wisselwerking aangaan met het publiek zijn Ullrich Genth en Heike Mutter, Martin en Ine Riebeek, en Christa Sommerer & Laurent Mignonneau. Laatstgenoemden en Driessens & Verstappen werken ook met computerprogramma's die 'random' patronen ontwikkelen. Door gebruik van materialen en processen die niet volledig zijn te beheersen ontstaan werken die je als 'gecontroleerd toeval' kunt omschrijven. Dat kenmerkt zeker ook de grote installaties van Heringa/Van Kalsbeek. Vanwege hun invloed op bovenstaande duo's opent deze tentoonstelling met werk van Bernd & Hilla Becher, Gilbert & George en een ander vroeg duo, Fischli/Weiss.

Samenstelling duo's

Die open werkhouding en de vernieuwende combinaties van verschillende technieken en 'handschriften' maakt de kunst van duo's zo fascinerend. Tot slot: doet de samenstel-

ling van een duo ertoe? Opvallend is dat collages vooral door mannelijke duo's worden gemaakt, terwijl gemengde duo's eerder werk maken waarin de individuele inbreng opgaat in een complete synthese en de blik naar buiten is gericht. Het lijkt erop dat de heren hun individuele handtekening op het eindresultaat willen blijven zetten. Meer hierover en de achtergrond van duo's als actueel verschijnsel kunt u lezen op de website van Nieuw Dakota.

Amsterdam, december 2013

Jelle Piersma, samensteller tentoonstelling

Förderturm Zeche Waltrop (1982)

5 foto's in vouwblad

Kan een foto tegelijk koel en melancholiek zijn? Dat dubbele gevoel roepen Bernd & Hilla Becher's foto's van industriële gebouwen op. Toen het echtpaar begon met hun fotoreeksen van gelijksoortige industriële gebouwen draaiden deze hoogovens en mijnkranen hun laatste rondes.

Het duo streeft naar een objectieve registratie. Hilla Becher zegt hierover: "Waarom zou ik mijn subjectieve standpunt of gemoedstoestand op een object projecteren dat sterk genoeg is om zichzelf uit te drukken?" Förderturm Zeche Waltrop toont hetzelfde gebouw vanuit vijf posities in een uitgebalanceerde compositie. De Bechers fotograferen met bewolkt en liefst winters weer, zodat de omgeving verdwijnt en alle aandacht gaat naar de gebouwen. Dat effect wordt versterkt door gebruik van grote telelenzen en een belichtingstijd tot wel 20 minuten.

Bernd & Hilla Becher zijn de eerste kunstenaars die zich als een duo presenteren, vanaf 1958. Hilla is opgeleid als fotograaf, Bernd gestart als schilder en typograaf, maar maakte ook al foto's van industriële gebouwen toen andere kunstenaars alleen portretten en landschappen vastlegden. Als stichters van de *Düsseldorfer Photoschule* hebben ze grote invloed op de moderne fotografie en zeker ook op andere duo's. Kijk maar eens naar MariaMaria.

ART DUO GILBERT & GEORGE

Singing sculpture (1993)

Performance 1969 – 1991, aluminium folie
reliëf print

Planed (2007)

9 digitale foto's in een frame

"If we go to a museum, we are more likely to be inspired by the doorman or something, rather than what's inside. We've never been inspired by other people's art" GEORGE

Leven en kunst vallen volledig samen bij deze altijd strak in het Engelse tweedpak gestoken heren. Samen figureren ze in al hun werken en ook in hun opvattingen presenteren ze zich als één. In sommige interviews worden uitspraken ongedeeld weergegeven als van 'Gilbert & George'.

Het duo maakt voor het eerst furore met de Singing sculpture (1969), waarbij zij zichzelf als zingende standbeelden opstellen met fluorescerend beschilderde gezichten en de evergreen 'Underneath the arches' zongen. In deze tijd identificeren de jonge kunstenaars zonder geld en atelier zich met zwervers en outcasts. Bewerkte fotografie is een belangrijk onder-

deel van hun werk. Door ze te groeperen in een strak symmetrisch grid ontstaan collages met de allure van moderne kathedraalramen. Planed toont een veel voorkomende boomsoort uit Londen, de stad die nog altijd de woonplaats is van het duo en leverancier van alle elementen waar ze kunst mee willen maken.

Vanaf de vroege jaren zeventig zette Gilbert & George zich af tegen de dominantie van de conceptuele kunst, die de vorm in plaats van de betekenis benadrukt. Zij kiezen voor een boodschap die door iedereen begrepen kan worden. Dit principe van 'art for the people' maken ze ook letterlijk waar in 2007 door mensen gedurende 48 uur de tijd te geven om Planed kosteloos te downloaden. Zo kan iedereen zijn eigen Gilbert & George maken.

Gilbert Prousch (Italië) en George Passmore (Engeland) werken samen vanaf 1967.

*"Als we naar een museum gaan dan is de kans groter dat we door de zaalwachter geïnspireerd raken dan door wat binnen is. We zijn nooit geïnspireerd geweest door de kunst van anderen" George

ART DUO FISCHLI/WEISS

Der Lauf der Dinge

Video 30 minuten, 1987

*"During the short trips we made, we sought out the normalcy of an airport or of gardens because we liked them in all their peaceful plainness"** DAVID WEISS

Het is inmiddels een internationaal TV spektakel, waaraan tientallen studenten maandenlang bouwen: Domino-day. In een adembenemend spannend spel van controle en toeval is het afwachten of de stenen de eindstreep halen of dat de loop der dingen stopt. Niets is tenslotte te beheersen.

In hun beroemdste werk bouwt Fischli/Weiss een parcours met dagelijkse gebruiksartikelen, die door water, vuur en chemische reacties in een chaotische kettingreactie worden verbonden. Alle liefdes van het duo zitten erin: gewone gebruiksvoorwerpen ontdaan van hun gebruikelijke functie, het verloop van de tijd – een half uur in deze video! – en de factor toeval.

Het duo heeft in zijn vernieuwende installaties en performances ook op andere duo's

veel invloed gehad. Humor, een voorliefde voor spel en gezamenlijke noeste arbeid komen ook terug bij Type A en de Chapman Brothers. Fischli/Weiss produceert 250 kleipoppetjes ('Plötzlich diese Übersicht', 1981), 1000 foto's van handgeschreven vragen en meer dan 3000 toeristische kiekjes ('Sichtbare Welt' (1987-2000)).

Peter Fischli en David Weiss (Zwitserland) werkten samen vanaf 1979 tot de dood van Weiss in 2012.

*"Tijdens de korte tochten die we maakten waren we op zoek naar de 'normaetheid' van een vliegveld of van tuinen, omdat we van ze hielden in hun vredige alledaagsheid" David Weiss

ART DUO JAKE & DINOS CHAPMAN

Say goodbye to loneliness (2008)

Beschilderd brons

*"It's about being as adversarial as possible. We have an abrasive relationship: like oysters, we need sand to make a pearl"**

JAKE CHAPMAN

Als assistenten van Gilbert & George zijn de broers naar eigen zeggen dagenlang bezig met het inkleuren van de geslachtsdelen van het oudere duo. Uit Say goodbye to loneliness blijkt dat de fascinatie voor de edele delen is gebleven. Alleen worden er in dit werk de voor het duo zo kenmerkende wreedheden op toegepast. Oorlog, seks en dood met een flinke dosis zieke humor zijn het handelsmerk van de Chapman Brothers.

Say goodbye to loneliness is een nachtmerrie in collagevorm. Het lichaam wordt verminkt door een machine, het mannelijk lid ligt er bij als snijafval van de slager. Lichamelijke functies worden overgenomen, zoals de ademhaling door een pomp en het hebben van seks door dildo's of kunstvagina's. Bestrijd je de eenzaamheid met een injectienaald in de hersenen? De vraag

dringt zich op wat er nog van een mens overblijft met deze kunstmatige ingrepen.

Goede smaak ontbreekt, maar de technische perfectie grenst aan het maniakale bij de broers. Say goodbye lijkt van gelakt hout, maar is van top tot teen in brons gegoten, inclusief de 'houten' schragen. Het duo ploetert ook jarenlang op meer dan 30.000 handgemaakte en verminkte legerfiguurtjes voor hun werk Hell (2000). Het werk is heel toepasselijk in vlammen opgegaan door een brand in 2003, maar is door de broers op nog grotere schaal herbouwd in 2009.

Jake en Dinos Chapmanwerken samen sinds 1991.

*"Het gaat er bij ons om zo vijandig mogelijk te zijn. We hebben een 'schurende' relatie: net zoals oesters hebben we zand nodig om een parel te maken" Jake Chapman

ART DUO MIKTOR & MOLF

Euroturk (2003 of 2004)

Papier, plakkaatverf, lakverf, potlood, acryl, stof, en tijdschrift-foto's

Persevero (2013)

Papier, plakkaatverf, lakverf, potlood, acryl, stof, en tijdschrift-foto's

*"De lol die we halen uit het reageren op elkaars ingrepen en het bizarre ongelooft dat door die ingrepen vaak bij de ander ontstond, is voor mij meestal de aanleiding geweest om dingen te maken."**

MICK - MIKTOR - JOHAN

De kunstenaars zijn de eerste om toe te geven dat hun duo-naam een flauwe woordspeling is op die van de meest beroemde modeontwerpers van Nederlandse bodem. Humor en choqueren zijn de wapens waarmee deze bewonderaars van de Chapman Brothers hun kunst bedrijven. Het duo staat met één been in design en reclame en met het andere in autonome kunst. De totstandkoming van deze twee werken worden door Matthijs – Molf – Booij omschreven als ontwijkend gedrag. "Bij de Euroturk waren we eigenlijk bezig met een schoolopdracht,

en tijdens Persevero waren we aan het werk voor het artwork van het laatste album van de Jeugd van Tegenwoordig."

Beiden zijn collages waarin de één begint en de ander daarop verder bouwt. Ze refereren aan politieke kwesties: de toetreding van Turkije tot Europa en Persevero is het motto van het Papua Vrijwilligers Korps uit de strijd voor onafhankelijkheid van Papua Nieuw Guinea. Het duo gebruikt grote thema's zonder standpunt in te nemen, ze zijn vooral geïnteresseerd in de lading van het onderwerp.

Euroturk is het eerste en Persevero het laatste – en meer abstracte - werk dat het duo maakte. Drie maanden voor deze tentoonstelling hebben ze besloten zelfstandig verder te gaan.

The bureau of eschatology (1999)

Acryl en acrylaat op papier en doek

Selfportrait of Knikov (2008)

Olieverf op doek

"Ik denk dat veel kunstenaars twijfelen. Is het klaar, moet ik verder? Samen beslissen we of het af is of niet. Dat is echt een bevrijding." BOB KOVEL

Knikov is de samentrekking van de namen van de van oorsprong Amerikaanse Bob Kovel en Nederlander Philip Knipscheer. De naam lijkt ook op een samengesmolten ego te duiden, maar niets is minder waar. Knipscheer is de figuratief werkende en klassiek geschoolde tekenaar, Kovel de man van het Idee en het grote schilderkunstige gebaar. Op basis van vaste beeldelementen en afgesproken thema's wordt volgtijdelijk over elkaars werk heen geschilderd en getekend. Een Knikov bekijken is in een surrealistische en ontregende wereld stappen, met als enig houvast herkenbare beelden.

The bureau of eschatology, letterlijk vertaald het 'bureau van het Laatste Oordeel', combineert een tekening uit een 19e eeuws medisch handboek met figuren uit de hel, Christus in de hemel en in zijn borst een overbekend ander portret. Ook de techniek is divers. Door op het doek wc-papier te plakken druipt de dunne acrylverf in onvoorspelbare stromen over het doek. Als laatste 'laag' tussen de taferelen en de kijker is een kruisboog van acht in groen contrasterende kruizen gezet.

Double Selfportrait as Knikov (2008) is naast een dubbelportret ook een uitdrukking van de gespannen verhouding tussen de beide kunstenaars op dat moment. Het hoofd van Knipscheer ligt als dat van een moderne Johannes de Doper op een offerschaal, terwijl het hoofd van Kovel naar beneden suist. Als in filmframes zien we in het portret van Knipscheer de gevolgen van botsing, wederom als een dunne stroom verf. Een performance op doek. In 2011 besloten de kunstenaars hun samenwerking na 14 jaar te beëindigen.

Zonder titel (2008)

Houtsnede

Zondert titel (2011)

Houtsnede

"The reason we work together is that one of us might suggest something, maybe another colour, or one of us will draw something and the other will borrow a form from it. This dialogue is, in principle, a collage, too."

GERT TOBIAS

Voor hun verhuizing naar Duitsland brengen de tweelingbroers Gert & Uwe hun eerste twaalf jaar in het Roemeense Transsylvanië door. De combinatie van Dracula en decoratieve volkskunst en sprookjes leveren surrealistische collages op, waarin figuratief en abstract door elkaar heen dartelen. In het werk uit 2011 druipt het verval van het wezen af. Zelfs het oog als centrale aandachtstrekker hangt er ook nog als een losse versie onder.

Een andere invloed is het Russisch Constructivisme uit de jaren tien en twintig van de vorige eeuw (denk aan Malevich, El Lissitzky). Niet zo vreemd voor wie is

opgegroeid in het voormalige Oostblokland Roemenië. De abstracte boom uit 2008 is versierd met de typische typografie uit die jaren.

De grote doeken van Gert & Uwe Tobias zijn diep geworteld in tal van tradities, maar zien er toch zeer eigentijds uit. Het duo gebruikt de eeuwenoude Duitse houtdruk, maar past een geheel eigen techniek toe. Het hout wordt als puzzelstukken gezaagd en met de hand of voet op het papier gedrukt, altijd in twee bijna maar nooit volledig identieke prints, als een soort echo van hun tweeling-identiteit.

De werken worden telkens afwisselend door een van de boers gemaakt, maar wel becommentarieerd en van ideeën voorzien door de ander. Het totaal van deze werken is een 'mash-up' waarin je al snel de combinatie van twee creatieve geesten vermoedt.

Gert en Uwe Tobias werken samen sinds 2001.

*"de reden dat we samenwerken is dat een van ons iets kan suggereren, misschien een andere kleur. Of een van ons tekent iets en de ander leent die vorm. Die dialoog is in feite ook een vorm van collage." Gert Tobias

ART DUO STEPANEK & MASLIN

9-11, (2011)

Olieverf op doek

9-12, (2012)

Olieverf op doek

"We had two sets of handwriting, but in layer upon layer of paint they fused. At that point we had created the third-person identity."

STEVEN MASLIN

Net als bij Knikov begint de samenwerking tussen Alice Stepanek en Steven Maslin met het bekijken van werk van de ander dat maar niet wilde lukken. Anders dan bij Knikov leidt het in lagen over elkaar heen schilderen uiteindelijk tot een sterke eenheid in vorm.

Natuur is een belangrijk terugkerend onderwerp, maar wel natuur met een twist. Het perspectief wisselt en wervelt. De sterke symmetrie van het afgebeelde landschap in beide schilderijen lijkt een echo van het duo-schap waaruit het is voortgekomen. In 6-12 uit 2012 wordt het bos ook bevolkt door de schimmen van mensen. Steven Maslin vertelt dat ze foto's van een mensenstroom

in een winkelcentrum en tijdens carnavalsoptochten in Keulen hebben gebruikt. Verplaatst naar het bos heb je het gevoel naar een surrealistisch sprookje te kijken. Zijn ze de weg kwijt of op de vlucht voor een oorlog of ramp?

Alice Stepanek (Duitsland) en Steven Maslin (Engeland) werken samen sinds 1982.

*"We hadden ieder ons eigen handschrift, maar in de verschillende verflagen over elkaar werden die vermengd tot één. Toen hadden we een derde persoon als identiteit gecreëerd."
Steven Maslin

ART DUO HEIKE MUTTER & ULRICH GENTH

Die selbsterfüllende Gegenwart der Prophezeiung (2011)

2 foto's, boek, bronzen vinger in box

Hoe bereik je dat bewoners van Wolfenbüttel, een provinciestad in Saksen, gedurende enkele maanden over moderne kunst praten? Mutter & Genth plaatst in de nacht van 2 op 3 april 2011 op de rug van het ruitersstandbeeld van Hertog August een 'ghost rider'. Door het brons van de spookfiguur te bewerken past het perfect bij het groen gepatineerde beeld. De herkomst van het beeld wordt in het ongewisse gelaten en enkele dagen later verschijnt een artikel in de lokale kranten met een raadsel dat opgelost moet worden. Alleen dan zal de figuur weer verdwijnen.

Met dit soort ingrepen in de openbare ruimte betreft het duo grotere groepen mensen bij moderne kunst. In Duisburg staat een achtbaan waarop je kunt lopen en in München hebben ze een maand opgetrokken met medewerkers van het rioleringsbedrijf. Hun verhalen en personages zijn vertaald in een groot schilderij van de ondergrondse wereld, als een moderne allegorie in de stijl van Jeroen Bosch.

Het raadsel van Wolfenbüttel is overigens nooit opgelost. In augustus 2011 wordt het beeld onder druk van conservatieve groepen en op last van de burgemeester verwijderd. Daarna komen nog talloze suggesties voor de oplossing van het raadsel binnen.

Heike Mutter & Ulrich Genth (Duitsland) werken sinds 1999 samen.

ART DUO CHRISTA SOMMERER & LAURENT MIGNONNEAU

The value of art (Unruhige See), 2010

Olieverf op doek, thermische printer, sensors & interface, papierrol

Uit onderzoek blijkt dat de bezoeker van een museum gemiddeld 9 seconden naar een kunstwerk kijkt. Hoe zorg je dat je meer aandacht krijgt? Aandacht is tenslotte ook het meeste begeerde goed op de sociale media. Hoewel voor de buitenstaander de prijsvorming van kunst op veilingen vaak erg ondoorzichtig is, geldt media-attentie ook daar als belangrijke factor.

The value of art maakt de prijsbepaling van een kunstwerk volledig transparant. De kunstenaars hebben op veilingen een aantal schilderijen gekocht van onbekende kunstenaars. Met een sensor wordt het aantal bezoekers en de kijktijd gemeten. De kunstenaars hebben de aankoopprijs, de materialen en de tijd die ze aan het kunstwerk hebben besteed als basisprijs van dit werk bepaald en aan het begin van de tentoonstelling op de kassabon gedrukt. Gedurende de tentoonstelling loopt de waarde van het werk op. Aan het eind kan het verkocht worden voor de aandachtsprijs

of doorgestuurd naar een volgende tentoonstelling om in waarde toe te nemen. Kijk eens wat langer!

Christa Sommerer (Oostenrijk) en Laurent Mignonneau (Frankrijk) maken interactieve computerkunst die de kijker onderdeel maakt van het proces. Ze werken samen sinds 1992.

ART DUO MARTIN & INGE RIEBEEK

Fortuneteller (2001)

Wassen beeld in roestvrij stalen vitrine met priva-lite glas, camera, beeldscherm

Paradise Lost & Found (2003 - 2013)

Selectie van 12 videoportretten, 27 minuten

“Toeval hoort bij het leven. Mensen met video in ons werk brengen was een mooie stap. De ontmoeting, dát is het”.

INGE RIEBEEK

Nana Brew Hammond uit New York loopt op de camera af, kijkt ons aan en deelt met ons haar droom, een beeld van het persoonlijke paradijs. Paradise Lost & Found is een langlopend project dat geschoten wordt over de hele wereld. De ontmoeting met de ander is het centrale thema van Martin en Inge Riebeek. In die confrontatie treden belangrijke wendingen op of ontstaan nieuwe inzichten. De geportretteerde woont aan de andere kant van de wereld. Maar de grote afstand in kilometers verdwijnt volledig door de intimiteit van het persoonlijke en in full close up vertelde verhaal.

In Fortuneteller gaat het duo een stap verder om de kijker bij het werk te betrekken. De ontmoeting met een waarzegster wordt geprojecteerd op een beeldscherm, voorzien van een citaat van pagina 100 uit een set van boeken uit de bibliotheek. In tegenstelling tot vroegere videokunstenars die bewakingscamera's gebruikten om bezoekers als anoniem en inwisselbaar te filmen, staat hier de gefilmde persoon centraal. Hij wordt geconfronteerd met zijn zelfbeeld, voorzien van teksten die tot nadenken stemmen over de toekomst. Fortuneteller stond oorspronkelijk opgesteld in een verzorgingstehuis. Een ironisch maar ook liefdevol gebaar naar de oudere medemens.

Martin is van oorsprong schilder en Inge beeldhouwer en maker van installaties. Gevraagd naar de rolverdeling geeft het duo aan dat Martin meer van de invallen is en Inge zorgt voor een inbedding daarvan in een concept. Ze vormen een duo sinds 2001.

Ima Traveller (1996)

Projectie interactieve software,
duur : oneindig

Accretor (2012)

3D print, zwart acryl

“Voor ons wordt kunst pas echt interessant als het zelf iets kan maken, doen, zonder dat de kunstenaar precies bepaalt hoe het eruit ziet”

MARIA VERSTAPPEN

In Ima Traveller stap je aan boord van een ruimteschip met onbekende bestemming. De reis begint met één pixel, die zelf door celdeling nieuwe pixels voortbrengt. In dit uitdijende heelal bepaalt de gebruiker de richting. De nieuwe pixels bepalen zelf hun kleur en structuur in de wisselwerking met hun omgeving en voor de kijker op een onvoorspelbare manier. Veel belangrijker dan het eindpunt is de evolutie van het beeld in wisselwerking met de gebruiker en op zijn eigen gekozen pad.

In Accretor onderzoekt het duo hoe op basis van een aantal computerregels zeer diverse

vormen groeien uit de eerste kunstmatige ‘zaadjes’. De kleine vormen bestaan uit 8 tot 12,5 miljoen deeltjes of – voor de tech-liefhebbers – ‘voxels’.

Net als Sommerer & Mignonneau maken ze ‘generatieve kunst’, het *realtime* laten ontstaan van voorstellingen. Ook delen ze de combinatie van verschillende achtergronden in biologie en (gezamenlijk) de kunstacademie. Daarna heeft het duo zich door zelfstudie programmeren, elektronica, en machinebouw eigen gemaakt. Het is een ‘ongoing’ proces van leren omdat de techniek zich in hoog tempo ontwikkelt, zoals deze 3D prints laten zien.

Op 7 november 2013 heeft het duo voor haar innovatieve werkwijze de Witteveen+Bos-prijs voor Kunst+Techniek ontvangen.

Erwin Driessens en Maria Verstappen werken samen sinds 1989.

Zonder titel (2008)

Keramiek, hars, staal, stof en draad

Zwaan (2013)

Staal, papier en polyester

“Die wisselwerking is wel waar we op uit zijn. Waar de een stopt gaat de ander verder. We dagen elkaar uit, helpen elkaar verder”

LIET HERINGA

De installaties van Heringa/Van Kalsbeek zijn mooi maar ook bedreigend: ondanks de kleurrijke materialen van deze driedimensionale schilderijen, zit er altijd een ‘bite’ in. Zo is in het werk uit 2008 (zonder titel) een kapot CD-rek verwerkt, dat het beeld een dreigende klauw geeft.

De objecten rekken ook de grenzen op van wat je nog een sculptuur of uitgehouwen beeld noemt. Ze begrenzen geen ruimte maar lijken juist uit te dijen in die ruimte, alsof ze worden voortgedreven door een straffe wind. Het is moeilijk om met je ogen houvast te vinden, zo rijk zijn ze aan vormen en materialen. Door een frame wordt het

thema bepaald, maar het gebruik van vloeibare materialen als hars of was levert een nooit volledig te beheersen proces op.

Zwaan uit 2013 is geïnspireerd op de praalwagens van de bloemencorso’s en samen met de bouwers daarvan tot stand gekomen. Ook aan deze zwaan kleeft geen praal, maar veel verval. Het gaat net zo goed om de binnenkant, de ingewanden, als om het omhulsel.

Liet Heringa en Maarten van Kalsbeek werken samen sinds 1998.

ART DUO TYPE A

Uit de serie Stand: Weight (2002 – 2006)

Foto drie-luik

Serie van 3 video's:

Five urban rescues (1998)

Video, 2:40

Action

Video (2000), 1:34

Bleed (2003)

Video op twee schermen, 2:10

*"When we made Stand, we realized,
the differences between us are the key"*

ADAM AMES

In de psychologie staat Type A voor overambitieuze, agressieve en competitieve, ongeduldige en met een grote behoefte aan controle. Type A als duo onderzoekt in foto's en videoperformances de competitie én samenwerking tussen mannen.

Performance doe je met je lichaam en speciaal van hun fysieke verschillen maakt het duo gebruik in Stand. Adam is klein van stuk en Andrew boomlang en getraind in de

Japanse krijgskunst Aikido. De video Five urban rescues stelt in een stijgende lijn van gevaarlijke reddingen de vraag hoe ver vriendschap, heroïek en opoffering gaan. In Action zien we een soort trailer voor een actiefilm die nooit gemaakt is. Het speelt met het clichébeeld van stoere mannen dat door Hollywood in ons hoofd wordt geplant. En Bleed laat het over de hele wereld gebruikte ritueel zien van het smeden van de bloedband. Alleen wordt het werkelijke moment privé gehouden, zoals dat hoort bij dit gewijde mannenritueel.

Humor en spel zijn belangrijk in het werk van Type A en dat verbindt ze met andere mannelijke duo's als Fischli/Weiss en de Chapman Brothers.

Adam Ames en Andrew Bordwin werken samen sinds 1998.

ART DUO MARIAMARIA

Position 3 (2009)

2 lamdaprints

Position 4 (2011)

2 lamdaprints

*"Toeval is juist interessant. Dat je het proces
nooit kunt beheersen door de verschillen
in tijd"*

MARIAMARIA

De tweeluiken van MariaMaria lijken op het eerste gezicht een oefening in synchroon zwemmen. Twee vrouwen in identieke houding op dezelfde plek op een vliegveld of langs de rand van een bosmeer. Maar schijn bedriegt. Wat dezelfde plek lijkt is een andere gelijksoortige plek aan een ander meer. Een wachtbankje op het vliegveld blijft op de andere foto 24 uur vliegen verder te liggen. Het gaat het duo om niet herkenbare en tijdloze plekken, waarvan het duo in hun bijna identieke maar neutrale kleding een gelijkwaardig onderdeel uitmaakt.

Het is een werkelijkheid die het duo ook bewust niet wil beheersen. Door van rol te wisselen van fotograaf naar performer in

de series met één van de Maria's achter de camera, door het tijdsverschil tussen foto 1 en 2 en door analoog en dus niet terug kijkbaar te fotograferen is het beeld verwant maar nooit gelijk.

MariaMaria zijn fans van de bijna identiek gefotografeerde industriële objecten van Bernd & Hilla Becher en delen de voorkeur voor anonieme plekken als vliegvelden en natuurgebieden met Fischli/Weiss. Net als bij Gilbert & George is voor MariaMaria de aanwezigheid van beide kunstenaars essentieel. De traditie van deze drie vroege duo's wordt in nieuwe vormen voortgezet.

C.Maria van Wijk en E.J.Maria Hopmans werken samen sinds 1995.

Curator

Samensteller van de tentoonstelling is kunstverzamelaar en onafhankelijk curator Jelle Piersma, in het dagelijks leven werkzaam bij Rabobank Nederland. Hij werd sinds de expositie 'La Grande Parade' in het Stedelijk Museum in 1984 gegrepen door de kunst en zette zijn eerste schreden op het verzamelpad met de aankoop van een Soll Lewitt in de jaren negentig. Met de oprichting van Stichting MArte is hij zich vanaf 2009 daadwerkelijk gaan inzetten om de aandacht en markt voor moderne kunst in Nederland te vergroten en nieuwe vormen van samenwerking te stimuleren. Eerder produceerde Piersma een documentaire over het Amerikaans-Nederlands kunstenaarsduo Knikov. Daarnaast is hij als 'pionier' vanaf het begin bij Nieuw Dakota betrokken.

Ontwerp publicatie

KASBOEK®

Tentoonstellingsontwerp en realisatie

Saran Ramsey

Bruiklenen

Wij danken onze bruikleengevers:

Bernd & Hilla Becher, Förderturm Zeche Walthrop
Particuliere collectie

Gilbert & George, Singing sculpture
Particuliere collectie

Gilbert & George, Planed
Particuliere collectie

Fischli/Weiss, Der Lauf der Dinge
Particuliere collectie

Jake & Dinos Chapman, Say goodbye to loneliness
Collectie Museum Beelden en aan Zee, Scheveningen

Miktor & Molf, Euroturk en Persevero
Bruikleen van de kunstenaars

Knikov, The bureau of eschatology
Particuliere collectie

Selfportrait of Knikov
Bruikleen van de kunstenaars

Gert & Uwe Tobias, Zonder titel (2008) en Zondert titel (2011)
Particuliere collectie

Stepanek & Maslin, 9-11, (2011), en 9-12, (2012)
Bruikleen van de kunstenaars

Heike Mutter & Ulrich Genth, Die selbsterfüllende Gegenwart der Prophezeiung (2011)
Bruikleen van de kunstenaars

Christa Sommerer & Laurent Mignonneau, The value of art (Unruhige See)
Bruikleen van de kunstenaars

Martin en Inge Riebeek, Fortuneteller en Paradise Lost & Found
Bruikleen van de kunstenaars

Driessens & Verstappen, Ima Traveller en Accretor
Bruikleen van de kunstenaars

Heringa/Van Kalsbeek, Zonder titel
Collectie Rabobank Nederland, Utrecht

Heringa/Van Kalsbeek, Zwaan
Bruikleen van de kunstenaars

Type A, Uit de serie Stand: Weight, Five urban rescues, Action, Bleed
Bruikleen van de kunstenaars

MariaMaria, Position 3, Position 4
Bruikleen van de kunstenaars

Bronnen

Foto's

Bernd & Hilla Becher
The onlinephotographer.typepad.com

Gilbert & George
The Guardian.com

Fishli & Weiss
Fotografiecursumsterdam.nl

Jake & Dinos Chapman
the Guardian.com

Miktor & Molf
Boris Postma

Knikov
Gerald van Bronkhorst

Gert & Uwe Tobias
Theguardian.com

Stepanek & Maslin
De kunstenaars

Heike Mutter & Ulrich Genth
De kunstenaars

Christa Sommerer & Laurent Mignonneau
Eric Mignonneau

Martin en Inge Riebeek
Joris Buijs

Driessens & Verstappen
Gerard Dubois

Heringa/Van Kalsbeek
Maarten Schets

Type A
De kunstenaars

MariaMaria
De kunstenaars

Citaten

Max Ernst
Documentaire op de tentoonstelling over Max Ernst in Basel, NRC Dirk Limburg, 25 juli 2013.

Hilla Becher
Kunstspectrum, Ein porträt (Youtube)

Gilbert
Interview met Gordon Burn, 1981 (The words of Gilbert & George, Thames & Hudson, 1997)

Gilbert & George (citaat in de tentoonstelling)
Interview met Mark Francis 1981 (The words of Gilbert & George, Thames & Hudson, 1997)

Peter Weiss
Interview Beate Söntgen in Peter Fischli David Weiss (Phaidon, 2005)

Jake & Dinos Chapman
Time Out Guide to the Saatchi Gallery, 2003

Mick – Miktor- Johan
E-mailwisseling met Jelle Piersma, 2013

Bok Kovel
Documentaire Gerald van Bronkhorst, 2010

Gert Tobias
Wallpaper.com, 3 mei 2013

Steven Maslin
E-mailwisseling met Jelle Piersma, 2013

Inge Riebeek
Interview Arjan van den Born en Jelle Piersma, 2011

Maria Verstappen
Avro's Kunstuur, 4 november 2013

Heringa/Van Kalsbeek
Interview Arjan van den Born en Jelle Piersma, 2011

Type A
Documentaire Indianapolis Museum of Art, 2011

MariaMaria
Interview Jim Verhoef en Jelle Piersma, 2013

Geraadpleegde bronnen

N naast de websites van de kunstenaars en Wikipedia pagina's zijn onderstaande bronnen gebruikt:

The words of Gilbert & George, Thames & Hudson, 1997

Peter Fischli David Weiss (Monografie Phaidon, 2005)

Informatie Museum Beelden aan Zee over Jake & Dino Chapman, Say goodbye to loneliness

Hans den Hartog Jager – Wie is Knikov? (Monografie Knikov in Wonderland, Reproka Publishers, 2007)

Bart Rutten – A Closer Look (Martin & Inge Riebeek, Catalogus Between You & Me, 2010)

Sandra Spijkerman, Double Encounter (Martin & Inge Riebeek, Catalogus Between You & Me, 2010)

Kiene Brillenburg Wurth – Radicale onbepaaldheid: de sublieme beelden van Heringa/Van Kalsbeek (Monografie Controlled Accidents, 2007)

Lisa D. Freiman – Type A (Monografie Hatje Cantz, 2010)

Interviews door Arjan van de Born en Jelle Piersma met Driessens & Verstappen, Heringa/Van Kalsbeek, Martin & Inge Riebeek, Miktor & Molf

Interview MariaMaria door Jim Verhoef en Jelle Piersma

Foto's omslag: Type A – Stand - Weight
Foto's omslag binnenzijde: Gilbert & George – Singing Sculpture • Stepanek & Maslin – 9-11 • Driessens & Verstappen – Accretor • Martin & Inge Riebeek – Paradise lost & found



Dank

Wij danken de instellingen en bedrijven die deze tentoonstelling met hun bijdragen mogelijk hebben gemaakt:





15 december 2013 – 26 januari 2014

**NIEUW
DAKOTA**